

په افغانستان کې د ملګرو ملتونو مرستندويه پلاوی (یوناما)
افغانستان: په وسله واله جګړه کې د ملګرو ملتونو د ساتنې کلنی راپور، 2008

اجرائیوی لنډیز

۱. په افغانستان کې د ملګرو ملتونو مرستندويه پلاوی (یوناما) د 2008 کال د افغانستان په وسله واله جګړه کې د ملګرو ملتونو د ساتنې راپور په تعقیب سره د یوناما د وظیفوی اختیاراتو چې د ملګرو ملتونو د امنیت د شورا د 1806 (2008) پریکړې پر اساس ورکړل شوی دی دغه راپور ترتیب شوی دی. یوناما د هغو واقعاتو چې په کې ملګرو ملتونو ته مرینه، ژوبلنه او یا ملګرو ملتونو ته زیان رسېدلی وی یو خپلواکه او بی پلوه څارنه کوي او خپل فعالیتونه په دې موخه تر سره کوي تر څو په ملګرو ملتونو باندې د وسله والې جګړې د اغیزو کچه راټیټه کړي. د یوناما د بشر د حقوقو کارمندان (داخلي او خارجي) چې د یوناما په ټولو ساحو او بعضی ولایتي دفترونو کې په وظیفو ګمارل شوي دي د پراخه تخنیکو څخه په کار اخیستلو سره د خاصو قضیو په هکله معلومات تر لاسه کوي. د دې د مخه چې دغه معلومات په دینابیس کې ثبت شي د بشري حقوقو کارمندان چې په تحقیقاتو کې ښکېل دي خپل د باور او ډاډ په موخه دغه معلوماتو تحلیل او بیا کتنه د مختلفو ذرایعو له خوا تر سره کوي. البته بعضی محدودیتونه چې د عملیاتي چاپیریال څخه پاڅون کوي لکه ګډ عملیات او په بعضی مواردو کې د اولین ذرایعو د بی کفایتی له امله چې نه شي کولای په څرګند ډول د مختلفو نظامی کارکوونکو او یا باغیانو تر منځ توپیر وکړي. نو یوناما دغه پړه د پېښې په اساس نه جلا کوي البته په عمده ډول یې حکومت پلوه ځواکونو او یا د حکومت ضد عناصرو ته منسوبوي. یوناما د دې ادعا نه لري چې دغه ارقام چې په دې راپور کې ذکر شوي تکمیل دي ولي چې د کاري چاپیریال د محدودیتونو په نظر کې نیولو سره د یوناما د ملګرو ملتونو راپورونه نیمګړي وي. یوناما د 2009 کال د جنوري په میاشت کې د معلوماتو د راټولولو او تحلیلولو د اسانتیا په موخه چې عمر او جنسیت هم بیلوي یو الکترونیکی دینابیس معرفي کړي.

۲. د یوناما د بشر د حقوقو څانګه د خپلو وظیفوی اختیاراتو پر بنسټ چې د ملګرو ملتونو د امنیت د شورا د 1806 (2008) د پاراګراف (g) لاندې منل شوي دي پر ملګرو ملتونو باندې د جنګ د اغیزو د کموالي په موخه بیل فعالیتونه په نظر کې نیولي دي چې په کې د ملګرو ملتونو سرمنشي، د ملګرو ملتونو د سرمنشي خاص استازی، د ملګرو ملتونو د اضطراري کومونو کورډیناتور، د ملګرو ملتونو د بشري حقوقو د کمشنري دفتر او د ملګرو ملتونو د میکانیزمونو له خوا د امنیت شورا ته راپور ورکول دي. د یوناما د بشري حقوقو څانګه د افغان چارواکو، بین المللی نظامی ځواکونو، او نورو د نړیوال بشري قانون او نړیوالو بشري حقوقو د قانون د ژمنو د لا پیاوړتیا په هکله خپل فعالیتونه او بحث ته ادامه ورکړي. دوی د وسله والو جګړو او ملګرو ملتونو په موخه د افغانستان د بشري حقوقو خپلواک کمیسیون، د بشري ټولني او مدني ټولني د غړو سره یو ځای خپل فعالیتونه هم غږي کوي.

۳. په 2007 او 2008 کلونو کې ښخړي په څرګند ډول په ټول افغانستان کې زیاتي شوي چې ملګرو ملتونو د زیاتوالي او د کومکي خلاء د له منځه وړلو باعث شوي دي. علاوه په دغه فاجعه چې د وسله وال مخالفتونو په نتیجه کې رامنځ ته شوي ملکيان د زخمونو، د معشیت د وړاندول، بی ځایه کیدل، د جایداد وړاندیدل او د تعلیم، صحت او نور ضروري خدمات ته د نه رسیدلو څخه کړیدلي دي.

۴. یوناما د 1 جنوري څخه تر 31 ډسمبر 2008 پوري جمله 2118 ملګرو ملتونو تلفات ثبت کړي دي، دغه ارقام د ملګرو ملتونو د تلفاتو په شمیر کې زیاتوالي، په سلو کې 40 ښودلي دي ځکه په 2007 کال کې دغه شمیره 1523 تنه ثبت شوي وه. د 2008 کال د ملګرو ملتونو شمیره د طالبانو د رژیم د سقوط (2001) څخه وروسته تر ټولو کلونو لوړترین ارقام دي. د 2118 تلفاتو له جملې څخه په 2008 کال کې راپور شوي دي. په سلو کې 55% (1160) د عمومی مړینو شمیره د دولتي ضد عناصرو لخوا تر سره شوي دي او 828 (39%) مړیني د حکومت پلوی ځواکونو له خوا شوي دي. پاتې 130 (6%) د جګړو هیڅ خوا ته منسوبیدلای نه شي. د بیلګې په توګه یو تعداد ملګرو ملتونو د نه چاودیدونکو موادو او یا د ډزو د تبادلې په نتیجه کې مړه شوي دي. ډیر ملګرو ملتونو د 41% د هیواد په جنوب کې رامنځته شوي دي چې د دغې سیمې په زیاتو ولایتونو کې درني جګړي شوي دي. د ملګرو ملتونو زیات شمیر 20% همدارنګه په جنوب ختیځ کې ثبت شوي ده. په ختیځ کې 13%، په مرکزی سیمو کې 13% او د هیواد په لویدیځو سیمو کې 9%.

په افغانستان کې د ملګرو ملتونو مرستندويه پلاوي (يوناما)
افغانستان: په وسله واله جګړه کې د ملګرو ملتونو د ساتنې کلتی راپور، 2008

5. په 2007 کال کې د افغان امنيتي ځواکونه او بين المللي نظامي ځواکونه چې د افغانستان د حکومت حمايه کوي د جمله ثبت شوو تلفاتو د جملې څخه د 629 (41%) ملګرو ملتونو مسؤليت يې درلودلی. په 2008 کال کې د ملګرو ملتونو دغه شميره، چې حکومت پلوه ځواکونو ته منسوبېږي په سلو کې 39 ده. سره له دې د 2007 کال په پرتله د غير نظامي مرګ ژوبله چې د حکومت پلو ځواکونو لخوا تر سره شوي ده په کې بيا هم 31% زياتوالي ليدل کېږي. که څه هم د بين المللي ځواکونو له خوا پر ملګرو ملتونو باندې د شخړو د اغيزو د کچې د راتياولو په هکله مختلف اقدامات معرفي شوي دي بيا هم دغه زياتوالي ليدل کېږي.

6. زياته سلنه د ملګرو ملتونو د هوايي بریدونو په نتيجه کې چې د حکومت پلوه ځواکونو لخوا تر سره شوي دي رامنځ ته شوي دي. په 2008 کال يوناما د دغه فطرت 552 ملګرو ملتونو تلفات ثبت کړي دي. دغه ارقام د 828 ملګرو ملتونو د جملې څخه 64% تاسيسوي چې په 2008 کال کې د حکومت پلوه ځواکونو ته منسوب دي او 26% د ټولو ملګرو ملتونو د جملې څخه 2008 کال وسله واله جګړه په نتيجه کې رامنځ ته شوي دي تر ټيټيوي. د شپې لخوا يرغلونه چې کله نا کله د ملګرو ملتونو د مرګ او تپي کيدو باعث ګرځي د زياتي انديښني او خپګان وړ دي او هم د انديښني وړ دي د افغان حکومت او خارجي ځواکونو د ملګرو ملتونو د تلفاتو د تحقيقاتو د طرز العمل رونوالي او استقلاليت: و قربانياتو ته د جبراني پيسو صادرو په دې نظر چې مختلف نظامي مرسته کوونکي هيوادونه بيل شرايط د دغه پيسو لپاره وضع کړي او د نظامي مرکزونو جوړول په کليو او اطرافو کې چيرته چې ملګريان ګڼه ګونه لري او هغه د باغيانو د بریدونو هدف ګرځي.

7. د دغه راپور پر مهال بين المللي نظامي قواوي خپلي هلي ځلي کوي تر څو د بعضي دغه انديښنو سره مقابله وکړي په کيډون د يو روښانه او شفافه نظامي ساختار رامنځ ته کيدل د ائتلافي قواوو او د امريکايي قواوو تر منځ چې په نتيجه کې امريکايي قواوي تر ډيره حده د ائتلافي قواوو د قوماندان تر قوماندې لاندې عمليات کوي څوک چې په عين زمان کې د امريکايي قواوو د افغانستان قوماندن هم دي. البته بعضي فعالين تر اوسه د ده تر امر لاندې نه دي. دا هم د يادوني وړ ده چې په اخر د 2008 کال کې پرمختللي او ماهرانه هدايتونه د تحفظ قوا، هوايي بریدونه او د شپې له خوا يرغلونو په هکله صادر شوي دي. د ائتلاف ځواکونو د ملګرو ملتونو د څرک معلومولو يو مرکزي څانګه معرفي کړي ده چې عين شان څانګه د امريکايي قواوو افغانستان په چوکاټ کې ښکارنده ده پدې هدف سره چې د ټولو هغو ادعاګانو تحقيقات وکړي کوم چې د ائتلاف او امريکايي ځواکونو افغانستان ته منسوب دي. بين المللي نظامي قواوي د پخوا په پرتله د خاصو پيښو منظم او وړون تحقيقاتو ته ډير چمتو والي ښودلي دي (که څه هم د دغو تحقيقاتو استقلاليت تر سوال لاندې دی)

8. د حکومت ضد وسله وال د ډيرو زياتو ملګرو ملتونو مسؤليت لري. ملګرو ملتونو چې د حکومت ضد وسله والو ډلو له خوا منځ ته شوي دي په 2007 کې چې 700 و، 1160 کسو ته په 2008 کال کې ورسيدل چې 65% زياتوالي جوتوي. البته بعضي تمايلات په عمده ډول سره مستحکم پاتي دي په خاص ډول د 2008 د هري مياشتې مرګ ژوبله چې د حکومت ضد وسله والو ډلو له خوا رامنځ ته شوي د 2007 کال د مياشتو په نسبت ډيره زياته ده او هغه تلفات چې د حکومت پلو ځواکونو له خوا رامنځ ته شوي وروسته پريښودل. زيات تعداد کسان چې د مخالفينو وسله والو له خوا وژل شوي د ځان مرګو بریدونو او چاوديدونکو موادو په نتيجه کې چې 725 مړه او 271 هم ترور شوي دي. د 85% زياتي غير نظامي مرګ ژوبله د دولت ضد عناصرو ته منسوب دي چې د دوی د دغو تکتیکونو له امله شوي دي. پاتي تلفات د حکومت د ضد عناصرو د راکټي حملو او ځمکنی عملياتو په نتيجه کې رامنځ ته شوي.

9. په 2008 کال کې ډير تعداد ملګرو ملتونو ته مرګ ژوبله يعنی 725 غيرنظامي مړينه يا 34% د جمله ملګرو ملتونو له جملې څخه د ځان مرګو بریدونو او چاوديدونکو موادو ځای پر ځای کيدو په نتيجه کې رامنځ شوي او دغه تکتیکونو تر نورو چې د جګړې ټولې خواوي استفاده تری کړي زيات تلفات رامنځ ته کړي. په 2008 کال کې د ملګرو ملتونو د ساتنې او امنيتي څانګه (UNDSS) 146 ځان مرګي بریدونه او 1297 چاودني ثبت کړي او 93 ځان مرګي بریدونه او 843 چاوديدونکي مواد د چاودني له مخه موندلي دي. که څه هم اکثریت د دغو بریدونو هدف په اصل کې قواوي او حکومت وو خو البته دغه بریدونه عموماً په هغه ځايونو کې تر سره شوي دي چيرته چې ملګري ګڼه ګونه وو او دغه اصلیت د پام اچول شوي چې دغه بریدونه څومره زيان ملګريانو ته روسوي. د 2008 کال په جريان کې باغيانو ډيره زياته بي تفاوتی ملګرو ملتونو ته د زيان اوبنتلو په هکله وښودله. راپورونه

په افغانستان کې د ملګرو ملتونو مرستندويه پلاوي (يوناما)
افغانستان: په وسله واله جګړه کې د ملګرو ملتونو د ساتنې کلتی راپور، 2008

څرګندوي چې باغيان ملکي کسان د سپر په څير د عملياتو په جريان کې استعمالول او په ملکي ساحاتو کې ځانونه پټول بدون د دغه حقيقت څخه چې کيدای شي د دوی دغه کار زيات ملکي تلفات باعث وگرځي. باغيانو هغه کسان هم چې گمان پري کيدل د دولت او يا د هغه د پلويانو سره اړوند ملاتړ کوونکي بلل شوي په نښه کړي دي چې د هغه جمله نه ښوونکي، زده کوونکي، ډاکټران، طبي کارکوونکي، قومي مشران، د حکومت ملکي کارکوونکي، د پوليسو او پوځ پخواني پرسونل او د عامه گټو د بيارغونې په کارونو کې کارگرانو برخه درلودله. د ملګرو ملتونو او غير حکومتی سازمانونو کارکوونکي هم د تيری قربانيان او وژل شوي، په مرگ تهديد شوي يا اختطاف شوي دي. ښوونځي په خاص ډول د نجونو ښوونځي د زياتو بريدونو لاندې راغلي، چې په پایله کې يې زرگونه زده کوونکي، په ځانگړي ډول نجونې د هغو ښوونځي او روزنې له حق څخه محرومي کړي دي. د کوچنيانو د حمايي د صندوق (UNICEF) په مطابق %24 زياتوالي د مکاتبو او تعليمي ادارو پر ضد په بريدونو کې ليدل شوي چې 236 واقعات په 2007 کې او 293 په 2008 کې ليدل شوي دي.¹

۱۰. د امنيتي شرايطو خرابوالي او بشري مرستو ته د لاس رسې محدودوالي د دې لامل گرځيدلي چې د افغان زيانمنيدونکو د اړتياوو په لار کې غټ گواښ رامنځ کړي. د 2008 کال په پای کې د بشري مرستو خلا د افغانستان د جنوب زياتره سيمي، جنوب لويديځ، ختيځ او مرکزي زونونه اوس د ملګرو ملتونو د ساتنې او امنيتي څانگې (UNDSS) له خوا د "مخالفت د ډير زياتو خطرناکو ساحو" په نامه وپيژندل شول. د 2008 په کال کې 38 تنه د امداد رسوونکي (تقريباً ټول له غير حکومتی سازمانونو څخه) ووژل شول، د 2007 په پرتله دوه برابره، او 147 تنه نور تښتول شوي دي. UNDSS په 2008 کال کې د 198 څخه زيات مستقيمې حملې، تهديدونه او ډارونې چې مرستندويه ټولنه تر هدف لاندې نيولې دي ثبت کړي دي.

۱۱. لکه څرنگه چې جګړه پر زياتيدو ده افغانان زورپيري علاوه پر زياتو مرګونو او ژوبله، زيانمنونکي ډلي هم د هغوی د حياتي جوړښتونو د خرابيدو، د عايداتو او فرصتونو د ترلاسه کولو د له منځه وړلو او اساسي خدمتونو ته د نه لاس رسې لامل گرځي او هغوی د ستونزو سره مخامخ کوي. يوناما د ملکي کسانو د زياتو تلفاتو په هکله انديښمن دي او د جګړې په ټولو ښکيلو اړخونو غږ کوي چې د نړيوال بشري قانون او نړيوال بشري حقونو د قانون د ژمنو څخه د ډاډ او رعایت کولو په موخه په عمل لاس پوري کړي او هر ممکنه کار چې د دوی په توان کې وي وکړي تر څو په ملکي کسانو باندې د شخړو د اغيزو کچه راټيټه کړي.

¹ يونيسف، 2008 د مکاتبو د پيښو راپور، 12 جنوري 2009.